

בנין בית המקדש

יִזְרָד מְשֻׁמִּים

- **סוכה מ"א.** ושיהא יום הנף: מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול ואינהו לא ידעי דאשתקד דלא הוה בית המקדש האיר מזרח התיר השתא דאיכא בית המקדש עומר מתיר...
- **רש"י ד"ה אי נמי (ראש השנה ל'.** סוכה מ"א.): אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויהא משמים, שנא' (שמות ט"ז: י"ז) מקדש ה' כוננו ידיך.
- **תוס' ד"ה אי נמי סמוך לשקיעת החמה דחמיסר:** אלא על כרחיך צריך לחלק כמו שפירש בקונטרס דהני מילי בנין הבנוי בידי אדם, אבל מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה ויבא מן השמים שנא' מקדש ה' כוננו ידיך:
- **בבא קמא ס':** יתיב רב אמי ורב אסי קמיה דר' יצחק נפחא מר א"ל לימא מר שמעתתא ומר א"ל לימא מר אגדתא פתח למימר אגדתא ולא שביק מר פתח למימר שמעתתא ולא שביק מר אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה לאדם שיש לו שתי נשים אחת ילדה ואחת זקינה ילדה מלקטת לו לבנות זקינה מלקטת לו שחורות נמצא קרח מכאן ומכאן אמר להן אי הכי אימא לכו מלתא דשווא לתרויכו (שמות כב, ה) כי תצא אש ומצאה קוצים תצא מעצמה שלם ישלם המבעיר את הבערה אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי.
- **זוהר (בראשית כ"ח):** ובגין דא בטורא דא אתבני בי מקדשא על ידא דקודשא בריך הוא קיימא לדרי דרין. ועליו איתמר (חגי ב, ט) 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, דקדמא אתבני על ידא דבר נש והאי על ידא דקודשא בריך הוא.

בְּיַדֵּי אָדָם

- **שמות כ"ה: ח'-ט':** וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם:
- **רמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א ה"א והי"ב):** מצות עשה לעשות בית לה'... והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר.
- **רמב"ם (בספר המצוות עשה כ'):** והמצוה העשרים היא, שציוונו לבנות בית עבודה... והוא אמרו יתעלה (ר"פ תרומה) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ.
- **רמב"ם (בפיה"מ הקדמה מידות):** והתועלת בכך, שכשיבנה, לשמור בו אותה צורה ואותו היחס, כי אותו היחס מאת ה'.
- **תרגום אונקלוס (בראשית מ"ט: א'): אֶסְרִי לְגִפְנֵי עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹנֹ... יסחר ישראל לקרתיה עמא יבנון היכליה...**
- **רש"י ד"ה אסרי.** ואנקלוס תרגם במלך המשיח: ... עירה - זו ירושלים; שרקה - ישראל.
- **שמות כ"ה: ט':** וְכֵן תַּעֲשׂוּ:
- **רש"י ד"ה וכן תעשו.** לדורות...
- **יחזקאל פרק מ"ג, י"א:** אָתָּה בֶן אָדָם הִגַּדְתָּ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּרוֹ אֶת תְּכֵנִית: וְאִם נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשָׂה צוֹרֵת הַבַּיִת וּתְכֻנֹּתָיו וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל צוֹרְתוֹ וְאֵת כָּל חֻקֹּתָיו וְכָל צוֹרְתֵי וְכָל תּוֹרֹתָיו תּוֹרְתֵי הוֹדַע אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוֹרְתוֹ וְאֵת כָּל חֻקֹּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:
- **רש"י ד"ה וישמרו.** ילמדו ענייני המדות מפיו שירעו לעשותם לעת קץ.
- **תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נ"ב:** ויראני ה' ארבעה חרשים. מאן נינהו ארבעה חרשים? אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא משיח בן דוד, ומשיח בן יוסף, ואליהו, וכהן צדק.
- **רש"י ד"ה חרשים.** אומנים, משיחים שניהם חרשים לבנין בית המקדש.
- **תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ה'.** דרש בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב 'אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים', ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב 'מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך'.
- **רש"י ד"ה מקדש.** מעשה ידי צדיקים הוא.
- **תוספתא פסחים פ"ח ה"ב:** ניתן להן לישראל לבנות בית הבחירה, היחיד עושה פסח שני ואין הציבור עושה פסח שני.
- **מנחת חינוך (מצוה צ"ה):** וגם היום, אפשר שאם יתנו המלכויות רשות לבנות בית המקדש, מצוה לבנות. כמבואר במדרש (בראשית רבה ד' י'), **בימי רבי יהושע בן חנניה,** דנתנו רשות והתחילו לבנות, ועיין בספר כפות תמרים (סוכה ל"ד): **שרבינו יחיאל בעל התוספות** רצה לילך להקריב קרבנות בירושלים, א"כ הוא הדין לבנות בית המקדש.
- **זוהר (בשלח רעיא מהימנא של"ב):** פקודא למבני מקדשא לתתא, כגונא דבי מקדשא דלעילא, כמה דאת אמר מכון לשבתך פעלת ה', דאצטריך למבני בי מקדשא לתתא, ולצללא בגויה צלותא בכל יומא, למפלח ליה לקודשא בריך הוא, דהא צלותא אקרי עבודה... בית המקדש לתתא איהו קאים כגונא דבית המקדש דלעילא, דקאים דא לקבל דא...

בנין בית המקדש

- **שולחן ערוך (יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמ"ה סעיף י"ג):** אין מבטלין תינוקות, אפילו לבנין בית המקדש. [ומקורו במסכת שבת (ק"ט):] - ואמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש.
- **שפת אמת (פר' תרומה, תר"מ, תר"נ):** ועשה לי מקדש. גם הפי' כפשוטו. שבכל עת שיהיה לבני' נדבת הלב בזה, יכולין להתרומם ולבנות מקדש ה'. כאשר היה אח"כ בבנין בהמ"ק שהתנדבו בשמחה בזמן דוד המלך ע"ה. וכמו כן בבית שני בנדבות השרים בעזרא. וכמו כן יש לקוות להש"י בגאולה העתידה, כשיהיה תשוקה בלבבות בני' אליו ית' בנדבת הלב בשמחה. וז"ש 'וכן תעשו לדורות': ואמר למשה רבינו ע"ה 'ויקחו לי תרומה כו' ועשו לי מקדש כו'. ומ"מ הוא מצוה לדורות שמצווין לבנות בית הבחירה. ולכן אמרו חז"ל 'דור שאין ביהמ"ק נבנה בימיו כאלו נחרב'. והטעם, כי בכל עת שיתנדבו בני' בלב שלם, להשתוקק לבנות לו בית, יכולין למצוא מבוקשם.
- **אור החיים הקדוש:** ונראה כי אומרו "ועשו לי מקדש" היא מצות עשה כוללת כל הזמנים בין במדבר בין בכניסתן לארץ בכל זמן שיהיו ישראל שם לדורות, וצריכין היו ישראל לעשות כן אפילו בגלויות אלא שמצינו שאסר ה' כל המקומות מעת שנבנה בית המקדש כאומרו (דברים י"ב ט') "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה". ולזה לא אמר ועשו משכן שיהיה נשמע שעל אותו זמן לבד נאמרה מצוה זו. ואחר שצוה דרך כלל אמר פרט הנעשה במדבר שאינו מקום לבנות בו בנין אבנים שיעשה משכן כסדר האמור. ותמצא שכתב רמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה מצות עשה לעשות בית לה' דכתיב ועשו לי מקדש עד כאן, וטעמו הוא משינוי הלשון כמו שכתבנו. עוד ירצה באומרו ועשו לי מקדש כי מעת שעושים אותו לשמו יתברך כאומרו לי הגם שעדיין לא שרתה בו שכינה הרי הוא מקדש ודין קודש יש לו:
- **תפארת ישראל (מסכת מידות, בועז פ"א מ"א):** "נ"ל דמשום דכל עיקר לימוד מסכת זו, הוא שנשמרו בלבינו תבנית ואופן בניינו, למען דעת באיזה אופן יבנה לעתיד, (ואם שיהיה בו איזה שנויים, כפי אשר יורינו ה' אז). וכן כתב הרמב"ם בהקדמה למסכת זו. ויש ראיה לדבריו מהכתוב ביחזקאל (מ"ג י"א) דכתיב 'וישמרו את צורתו ואת כל חוקותיו ועשו אותו'. ואף על גב דבניין שלעתיד יבנה בידי שמים מאליו (כרש"י ראש השנה ל'. וסוכה מ"א. ובתוס' סוכה שם, ושבועות ט"ו:), עכ"פ לרמב"ם הנ"ל שכתב שהלימוד ממסכת זו הוא למען ידעו איך יבנוהו, (וכן כתב ג"כ רש"י עצמו ביחזקאל שם). על כורחנו צריך לומר דהך דתנחומא שהביא התוס' (שבועות ט"ו:) שלעתיד יבנה המקדש בידי שמים דברי אגדה היא ואין למדין ממנה (כירושלמי פ"א ו'), אלא רצונו לומר שהקב"ה יסייעם בדרך נס שיבנוהו".
- **תוספות יום טוב (הקדמה למסכת מידות):** וכן אנחנו כשנזכר לבנות בנין העתיד יגלה הקדוש ברוך הוא עינינו ומלאה הארץ דעה את ה' ולהבין הסתום בדברי יחזקאל ונבנהו, אבל מ"מ צריך לספור בנין השני שכן רוב ועקרי הבנין מיוסדים בתבנית ה' אשר השכיל לדוד ולא ימוט, אלא מה שיוכנו האל יתברך לדרוש עוד מן המקראות מצורף לזה שע"י הסיפור הזה של בית שני אנו יכולים לדרוש ולהבין בבנינא דייחזקאל. ואילו לא היה זה הסיפור נכתב בספר לא מצאנו ידינו ורגלינו באותו הבנין העתיד שיבנה במהרה בימינו.
- **ערוך לנר (סוכה מ"א):** דודאי ביהמ"ק לעתיד לבוא יבנה בנין ממש בידי אדם. ומה שנאמר 'מקדש ד' כוננו ידיך', שנדרש בתנחומא שירד למטה, הוא ביהמ"ק רוחני, שיבוא לתוך ביהמ"ק הנבנה גשמי, כנשמה בתוך הגוף. וכמו שירד במשכן ובבית המקדש האש של מעלה תוך האש של הדיוט, שנבער בעצים. וכן נראה במכילתא דדרש מפסוק 'מכון לשבתך פעלת ה'', שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה. ועל זה קאמר 'מקדש ה' כוננו ידיך'. שלעתיד לבא, כשימלוך ה' לעולם ועד לעיני כל באי עולם, ישכון למטה בתוך מקדש שכבר בנוי הוא, ומכוון כנגד ביהמ"ק של מטה. והיינו שירד למטה תוך המקדש שיבנה. ועיין בזה (וישב) שמשמע שם כן. אמנם, כמו שלמטה בארץ אין נשמה בלא גוף, כמו כן המקדש רוחני לא יקום בלא מקדש גשמי. ולכן א"ש הלשון 'בנין בביהמ"ק שלעתיד ג"כ".
- **יריעות שלמה (סידור הגר"י יעב"ץ מוסף לשלש רגלים):** "בנה ביתך כבתחילה, וכונן מקדשך על מכונו, והראנו בבניינו, ושמחנו בתיקונו". מרמז מ"ש התוי"ט במסכת מעשר שני, דתחילה יהיה נבנה הבהמ"ק ע"י מלכות, ואח"כ יהיה בנין שלו ית' באש. ולכך מדויק זה היטב בנוסח התפלה, דתחילה אנו מבקשים 'בנה ביתך כבתחילה', על ידי אדם. ואח"כ וכוונן מקדשך, שיהיה על ידך ית' על מכונו".
- **הג"ר צבי הערש קאלישער הביא בהקדמת 'דרישת ציון' שאמר החפץ חיים על ספרו:** "אני מקוה שאולי יזכני ה' לעלות לירושלים עיר הקודש ולעבוד עבודת הקרבנות על פי דברי מחבר הספר הזה".
- **הג"ר ירוחם פישל פערלא (בפי' על ספר המצוות לרס"ג ספר המצוות עשה י"א אות י"ב):** ומורא למקדש תקים. על כרחך צריך לומר דלרבינו הגאון סבירא ליה, שגם בית המקדש דלעתיד יבנה ע"י אדם כמקדש ראשון ושני. וכ"כ הג"ר יששכר טייכטאהל הי"ד ב'אם הבנים שמחה' (פ"ב ע' 136).
- **אמונות ודעות (מאמר ח' ו'-ז'):** שהאומות יבנו חומת בית המקדש כאומרו 'ובנו בני ניכר חמתיך ומלכיהם ישרתונך' (ישעיה ס' י') ולא די שהם לא בנו לנו מאומה בבית שני, אלא שהיו מעבבין אותו.
- **הר הקודש (מהג"ר משה נחום שפירא, דף קנ"ח אות פ'):** מבואר מדברי הרמב"ם, שאפילו אם הצליח [המשיח] לנצח האומות ולבנות בית המקדש, אלא שלא הצליח לקבץ נדחי ישראל או אפילו אם הצליח גם לקבץ נדחי ישראל אלא

בנין בית המקדש

שנהרג, אין זה המשיח אלא הרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו, הרי לנו דעת הרמב"ם שאין מניעה בזמן הזה לבנות המקדש וגם אין צריך על פי נביא שהרי מכיון שנהרג נתברר שאינו משיח שהבטיחה עליו תורה ואפילו הכי בנה מקדש והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים, ועכשיו תדע כי מה שכתב הרמב"ם שם הלכה א' המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש - אין הכוונה שבית המקדש לא יבנה רק על ידי משיח אבל לא לפני זה, שהרי ברמב"ם מבואר להדיא שיתכן בניית המקדש לפני ביאת משיח.

אפילו קודם למשיח

- **ירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ב:** אמר רבי אחא, זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד.
- **הגר"א:** פי' מדקתני במתני' ותנאי היה אימתי שיבנה בית המקדש, משמע דאף לכשיבנה בית המקדש לא יהיו ענבים מרובות, וכתוב במלכות בית דוד ודם ענב תשתה חמר, אלא ודאי שבית המקדש עתיד כו'.
- **מגילה י"ז:** וכיון שנבנית ירושלים בא דוד, שנאמר 'אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם.
- **רש"י ד"ה אחר ישובו:** לבית המקדש, ובקשו הקדוש ברוך הוא ואת דוד מלכם.
- **ילקוט שמעוני (ישעיהו רמ"ז תצ"ט), פסיקתא רבתי:** שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח נגלה בא ועומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם ואם אין אתם מאמינים ראו באורי שזרח עליכם שנאמר 'קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח'.
- **השל"ה (תולדות אדם, בית דוד נ"א):** על כן נראה שכל ההצלחות הגדולות לא יהיו תיכף בביאת הגאולה... ומצאתי בירושלמי... שבית המקדש עתיד להבנות קודם למלכות בית דוד... על כן הוצרכו לומר שיבנה בית המקדש ועדיין בן דוד לא בא.
- **זוהר (תולדות, קל"ט):** דתנן בית המקדש קודם לקבוץ גלויות, קבוץ גלויות קודם לתחיית המתים, ותחיית המתים הוא אחרון שבכלם, מנא לן דכתיב (תהלים קמז ב) בונה ירושלים ה', נדחי ישראל יכנס, הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, זו היא תחיית המתים, שהיא הרפואה לשבורי לב על מתייהם, בונה ירושלים תחלה, ואחריו נדחי ישראל יכנס, והרופא לשבורי לב אחרון על הכל.
- **רבינו בחי (ויקרא י"א, ד' ז'):** למה נקראת אומה זו אדום 'חזיר', שעתיד להחזיר עטרה ליושנה. והענין כי שני המקדשים נבנו ע"י ישראל, מקדש ראשון בנה שלמה, בית שני זרובבל ברשות כורש, אבל הבית השלישי עתידה אומה זו לבנותה. וזהו שאמרו 'עתיד להחזיר עטרה ליושנה' לפי שהחריבו... ולעתיד ישוב עם שאר כל הכוחות לעזור לישראל כי ירבה השלום.
- **תוס' בן יחיאל (להגאון הרב עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל):** ואוהביו אין ממתנינים עד כי יבוא משיח כי אם עושים במוקדם עד מקום אשר ידם מגעת... אך אשר אינו אוהב את המלך הוא משליך הכל על משיח כדי לפטור עצמו ממנו, למען תשאיר הארץ שממה... אך אוהביו אשר נפשם אותה כבוד ה' עמו ונחלתו ולעשות נחת רוח לאביו שבשמים אינו ממתין בזה עד אשר יבוא אליהם משיח ויצוה לו... צריכין להשתדל עליו, כי גדולים מעשיהם של צדיקים כפרש"י (כתובות ה'). יותר ממעשה שמים וארץ, כאשר נעשה מן בורא עולם אין בזה תפארתו כמו עם מעשה ידינו כוננה עלינו.
- **מנחת יהודה (רבי יהודה אלקלעי, פ' ל"ג):** ...אבל בית המקדש וירושלים יבנה על ידי צדיקים לפני משיח... והאומר שראשית הגאולה תהיה על ידי משיח בן דוד כמו שמקוים דלת עמי הארץ, הרי הוא כמי שאומר שקודם אור הבקר יזרח השמש שהם בטלים ומבוטלים, והרעה הגדולה הזאת הנמשכת מן הדעת הנפסדת הזאת הוא דבר מורגש והנסיון יוכיח, והדבר הזה מצוה לאומרו בפני עמי הארץ וברוך המקדש שמו ברבים. ולפי דעתי המסתיר את הדבר הזה הוא מחלל שם שמים בסתר.
- **רבי צדוק הכהן (ספר זכרונות במדבר פ' נשא סימן ש'):** ונתברר כי הרי שתרשינו המלכות לבנות בית המקדש בעיר הקודש בירושלים (כדאיתא בירושלמי דמעשר שני ושאר דוכתי דמתחילה 'בונה ירושלים ה', ואחר כך נדחי ישראל יכנס). אף על פי שכולנו טמאים מתים נהיה רשאים לבנותו.
- **רידב"ז (בירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ב):** תלמידי הגר"א ז"ל כתבו... אלא ודאי דבית המקדש יהיה קודם מלכות בית דוד. וכתב האור שמח (במכתבו) שברשות מותר: "אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות". וכ"כ אבני נזר (שו"ת יו"ד תנ"א): "שאם יותן רשות... לא יהיה שבועה... מפורש ברש"י דברשות מותר.
- **עזרת כהנים (פנות העזרה ח"ג):** ומהמדרש הנ"ל מוכח שאנחנו בעצמנו נבנה ביהמ"ק. ומעשה רב ודאי היו בזה הסכמת ריב"ח, והלכה כמותו בכל מקום.
- **עזרת כהנים (מבוא המקדש):** אל יעלה על לב איש, לחשוב ולומר, אם נזכה להגיע לעת בוא הבית להבנות, אזי יבוא משיח צדקנו והוא יורה לנו איך לבנותו. לא כן הדבר. הלא איתא בירושלמי דמסכת מע"ש וכו', ור"ל שמלכי האומות יתנו לנו רשות לבנות את הבית וכו', הרי מבואר מכל הנ"ל שכתבנו שאנחנו בעצמנו נבנו קודם ביאת משיחנו.

בנין בית המקדש

עזרת כהנים (מסכת מדות פ"א מ"ד): "ומה שהביא 'קידשה גם לעתיד לבא' כי אולי יינתן רשות מן מלכי האומות באיזה זמן שנקריב קורבנות, נהיה יכולים להקריב. כי כמדומה לי שראיתי כתוב באיזה ספר שגם היום אם ירשו אותנו האומות להקריב קורבנות אזי מחויבים אנו להקריב קורבנות חובות היום על מקום המקדש... כמו שכתב שהגאון ר' עקיבא איגר שהיה רצונו להקריב קרבן על פי רשיון".

- בעיתון 'המגיד' (תמוז תרכ"ב) מובא בשם הרב יעקב לייב לעזי (בנו של הגאון ר' נחום משאדיק ואחד מגדולי הישוב הישן ומתלמידי הגר"א): "ובתוך הדברים שאלתי את פיו האם אין לאנשי ארץ ישראל איזה דבר מקובל באיזה אופן ודרך יהיה גאולתנו ב"ב, ענה ואמר לי - בארץ ישראל מוסכם אצל כולם כי בטרם יבוא המשיח גאולה תהיה לנו על ידי רשיון מלכי האומות יר"ה ויבנה בית מקדשינו כאשר היה בימי בית שני ונקריב קורבנות, ואחר כך יתגלה משיח צדקנו" [דברים אלו התפרסמו בעיתון עוד בחיי כמה מתלמידי הגר"א, ואין ספק שאילו לא היה נכון הדבר, לא היה רי"ל לוי (או הכותב בשמו) יכול לשקר במילתא דעבידא לאגלויי, והייתה מתפרסמת הכחשה בעיתון מפורסם זה].
- מכתב של ר' ישראל משקלוב אל עשרת השבטים (חשון תקצ"א): קבלה בדינו מרבתינו בעלי התלמוד הירושלמי שבית המקדש עתיד להבנות קודם מלכות בית דוד".
- מעייני הישועה (לר' משה בן נחום קצלנביוגן [מביא כמה מסורות ששמע אביו מהגר"א]): וקבלתי מאבי המנוח נ"ע שקבל מהגאון החסיד גדול מרבן שמו רבנו הקדוש אליהו מווילנא זצוק"ל, שאם נשוב בתשובה טרם יבוא קבוץ גליות, יקוים נבואת ישעיהו (נ"ד, ז') 'וברחמים גדולים אקבצך'... ודע שאין אנחנו רשאים להתקבץ ולבוא לירושלים לבנות הבית בלי רשיון ממלכי האומות... עוד קבלתי מאבי נ"ע שקבל מהגאון הנ"ל אם מלכי הגוים יקבצו נדחי ישראל ויהיו לעזר לבנות הערים הנחרבות, יבטל ה' כל הנבואות הרעות אשר דבר עליהם... ואם יעשו המלכים הטובה הגדולה הזאת ליתן כבוד לה' ולפאר בית מקדשו... יהיו בטוחים שלא יבוא עליהם שום רע.
- שושנים לדוד (הקדמה למס' מדות לר"ד פ"ד): אפשר, וקרוב הדבר לאמר, דכל דברי חכמים קיימים. והיינו, שיהיה כמו בנין שלמה, דכתיב 'והבית בהבנותו וכו', ופרשו בו חז"ל, מאליו. אבל היה באמצעות יד אדם. הכי נמי נימא שיהיה כן לימות המשיח. ומה שכתוב במדרש שייבנה מאליו, רוצה לומר, שתהיה המלאכה מתברכת ביד הבונים, וכמעט רגע יבנה וישתכלל בסיוע ה' וכו', אך לעולם צריך שיהיה באמצעות יד אדם, תדע שהרי היא אחד ממנין מצות עשה, לבנות בית הבחירה.